

MEMORIALISTICĂ

Ion DUMITRESCU

„Filele mele de calendar“

Luni 13 iulie 1992

Niciodată în curtea noastră n-a fost o mai mare forfotă decât în vara celui 1925. Se foiau musafirii, intrau și ieșeau cunoscuți și necunoscuți, tăvăleau troscotul, rupeau florile, ne stricau tihna. Se licita pădurea donată școlii din Horez de către boier Niță¹ și obținuseră de la taică-meu o cameră în care să negocieze, dar vorb-aceea: „dai un deget și-ți ia mâna toată „.

Într-o zi, spre seară, a oprit la poartă o trăsură cu trei călători. Veneau din Craiova. Îi istovise drumul, erau flămânzi, cereau găzduire. „Poftiți, fiți bine veniți!“, și le-a deschis larg porțile; că mai ospitalier decât taică-meu nu se găsea altul pe valea Luncavățului! ...Au coborât doi oarecari, unul mai tânăr, altul mai în vârstă, și un al treilea, la care am holbat ochii. Era pleșuv, adus de spate, semăna la barbă cu Popa Ilie, numai că a lui încărunțise pe jumătate. Era profesor de română, latină, franceză, istorie – de toate –, la Colegiul *Carol* din Craiova. Cei doi veniseră să cumpere lemnele, el plecase în excursie. Vorbea apăsat, cu gesturi largi, impunea respect. Mai puțin obosit decât ceilalți, avea chef de vorbă. După masă, a dezlegat sacul cu snoave. Și, câte nu știa, sau mi se părea, fiindcă eu nu știam nici una. Am răs până târziu noaptea și-am uitat de somn. Maică-mea zicea că elevii i-au scos perii albi, că așa albesc, de timpuriu, profesorii, pe când Popa Ilie... Iar lui taică-meu nici prin gând nu i-ar fi trecut ca flăcăul lui cel mare să nu-mbrace sutana: uite aici, în parohie, la biserica din deal, slujitor al Domnului și stâlp în gospodărie! El ducea în adânc un of ascuns: ce mult ar fi vrut să fie preot, dar tata Mărin a zis nu! I-ajungea băiatul cel mare învățător, dus după nevastă. Cine rămânea s-aprindă focul pe vatra Oteșanilor?... Enoriașii mei n-ar fi fost mai mulți de-o sută, iar biserica veche, de lemn, jumătate prăbușită, aluneca încet cu cimitirul spre albia Gresării. Dar credincioșii, unul mai sărac ca altul, se obligau să zidească lăcaș nou, jos, la răscruce, unde taică-meu le și parcelase locul.

Ce mult aș fi dorit să fiu și eu cândva profesor, să-nvăț elevii, să pun note, să știu snoave!... Poate chiar și preot, dacă taică-meu ține morțiș, dar... fără barbă. Barba era o ciudățenie, o vrajă, un mister. Omul cu barbă era straniu, din altă lume, inspira teamă. Bărbi aveau călugării, popii, țapii, dracii... Taică-meu avea numai mustață și-o dichisea, o potrivea. Niciodată nu l-aș fi închipuit fără mustați, sau cu barbă. Popa Ilie avea o barbă neagră ca o mătură cu smicele și,

când o bătea vântul, se răsfira pe umeri, în şuvițe. Nu cred că o tundeau sau o pieptăna vreodată...

Și, uite că profesorul era bărbos. Când l-am văzut, mi-a inspirat o frică superstițioasă. Ce caută bărbosul în curtea noastră?... Cine l-a trimis, cu ce gânduri?... Iar când mi-a făcut semn să mă apropiu, mi-a venit s-o rup la fugă. Dar, așa dulce mi-a vorbit, că mi s-a părut Sfântul Nicolae din icoană. „Ia spune, băiețuș, ai fost la școală?“... „Am terminat-o“, i-am răspuns ofuscat, și-am roșit până-n vârful urechilor. Încheiasem ciclul primar. Cinci coronițe cu merișorul uscat și florile fanate atârnav sub icoana Precistei, semn că de cinci ori fusesem premiant. Și asta mă-ntreabă dac-am fost la școală!... Teama s-a amestecat cu antipatie, căpcăunul cu barbă mă pândește... Cine l-a trimis în băătăura noastră?... „Vrei să-mi răspunzi la câteva întrebări?“... Frământam, în mâini pălăria de pai cu cireșele la cordeluță, cumpărată din bălci de la Polovraci... Vrând-nevrând, a trebuit să răspund. Una de aritmetică, una de istorie, una de gramatică, au ricoșat răspunsuri prompte, corecte. „Ei, dar tu nu ești fitecine... Și, când zici că te prezinți la examenul de admitere?“ „În septembrie.“ „Ooo, până atunci mai e. Nu vrei să repetăm împreună materiile, zilele astea, până plec?“... Când a auzit taică-meu, a săltat de bucurie, și maică-mea s-a închinat. „Domnule profesor, rămâneți la noi toată vara, dacă vă face plăcere, și mai dascăliți-l oleacă. Nu-l cred prostuț, dar de... noi aici, la țară... Examenul e greu, candidați puzderie, locuri puține...“ Bucuros, profesorul a rămas. Maică-mea fierbea, prăjea, frigea toată ziua, taică-meu se afera, eu eram buricul, profesorul zeitatea. Am luat-o sistematic: citire cu glas tare și intonație, dictat, gramatică, istorie, compunere, aritmetică mai ales, și muzică. La Seminar cântarea era probă eliminatorie. Profesorul știa multe cântece, mai știam și eu câteva, le prindeam repede și le țineam minte. Toată vara am citit, am socotit, am cântat. Profesorul inventa probleme încâlcite, eu le deznodam, știam în amănunt cele mai delicate reguli de ortografie. Între timp, umblam împreună prin livezi, prin pădure, pe râu. De Sfânta Mărie am fost la mănăstirea Bistrița, am urcat la Arnota. Ierburile, florile, copacii, peștii, mănăstirile – pe toate le știa.

La sfârșitul lui august a plecat, iar în dimineața de Sfânta Mărie mică, am pornit și noi spre Râmnic. Mi-aduc aminte, fiindcă începea bălciul Râurenilor. Se grămădeau căruțele cu marfă pe șosea, se scurgeau mulțimile pe câmpul de pe malul Oltului. Râdea cerul albastru de septembrie, foșnea vântu-n porumbiști, albăstreau prunele brumării și ciorchinii sub streășini. Când am plecat din Oțeșani, mi-a venit să plâng. Rămâneau poienile, pădurea, râul, curtea cu florile, maica ștergându-și ochii...

*

Am tras la domnu' Stere. Era paracliser la biserica *Toți Sfinții*, făcuseră împreună campania 1916-1918, se potriveau în cele bisericesti. Avea gospodărie la marginea orașului, dincolo de calea ferată, cu pomi, zarzavaturi, orătării, coteț de porumbei, dulău în curte și-o namilă de nevastă cât statuia *Independenței* de lângă Tribunal.

A doua zi, dis-de-dimineată, eram în curtea Seminarului, cu ghetete noi, guler înflorit și pălăria cu cireșele. Într-un ceas, curtea și platoul s-au umplut. Preoți bârboși și nebârboși, învățători, târgoveți, țărani, mulți țărani din toată eparhia Olteniei dintre Dunăre și munte, și dincoace de Olt, o fâșie cu Teleormanul, până la Curtea de Argeș. Singur în tot acest colț de țară, Seminarul era școala care convenea tuturor. Internat, disciplină, după opt ani, gata cariera. Parohiile așteptau, gospodăriile-nfloreau, viitoarele preotese creșteau, totul era tocmit dinainte, socotelile erau încheiate, așteptau doar timpul să lucreze.

A sunat clopotul, s-a făcut liniște și un secretar a citit, de la fereastra etajului, regulamentul. Candidații au fost repartizați în cele opt săli de clase. Taică-meu m-a sărutat pe frunte și mi-a strecurat în sân *Visul Maicii Domnului*. În bancă, mi-am pregătit călimara, tocul, penițele, am primit o coală de hârtie cu ștampilă, ni s-a dictat problema. Era vorba – țin minte – de un robinet care curge într-un butoi spat, curgând la rândul lui, dar mai încet. Trebuia calculat timpul în care butoiul se umplea și se golea, la închiderea robinetului. Cam așa. Am înmulțit, am împărțit, am adunat, am scăzut la iuțea, am mai socotit o dată și încă o dată, mi-am semnat numele în colț, l-am îndoit, l-am lipit și-am zbughit-o. Mi s-a părut o glumă. Cu profesorul dezlegam probleme încălcite!

În curte, forfota se întetise. Grupuri, grupuri discutau, își dădeau cu părerea, așteptau cu înfrigurare. Taică-meu asculta sfios comentariile. Fețele bisericești i-au impus întotdeauna. Crucea și brâul roșu îl intimidau. Asculta în tăcere, neîndrăznind să se amestece. Când am apărut în ușă, s-au îmbulzit în jurumi: „Cum a fost?, ce v-a dat?, ai terminat?, a fost greu?, ce rezultate ți-au ieșit?“...M-am apropiat de taică-meu: „De ce-ai ieșit așa de iute...? Nu ți-am spus să socotești de mai multe ori, să nu te repezi?“ Între timp, a mai ieșit unul. Îl știam: era băiatul protopopului din Filiași, țanțoș ca un cocoșel. „Costele, ia vino-ncoa! Ce rezultate ți-au ieșit?“... Erau altele decât ale mele, cu diferențe importante. „Vedeți, știam eu! Nu degeaba l-am ținut toată vara la Craiova, cu profesor...“ Privea peste barbă, îi sălta brâul roșu peste gurguiul burții.

Alt candidat a apărut în ușă, alt grup s-a strâns în jur, alte rezultate. „Eu sunt contabil la Segarcea, la Domeniile Coroanei... Dacă nici fiu-meu nu știe să socotească...“ Mă uitam la taică-meu: îi venea să plângă. Dar mie?... M-a tras deoparte: „Vezi ce-ai făcut?... Ce rușine! Dacă Dumnezeu vrea ca darul preoției să ne ocolească, fie voia Lui! Te dau lui văru-meu Iliuță, la Bălcești, să-nveți cizmăria.“

După un ceas, cinci sute de oameni înghemuiți în curtea dintre pavilioane, fierbeau la o sută de grade. Fiecare-și lăuda odrasla, vociferau, contestau rezultatele celorlalți. La *Măruștelu*, borșul cu perișoare a rămas nemâncat. Toată după-amiaza, dulăul m-a privit trist, paracliserul n-a putut să prindă vorbă cu taică-meu; noaptea am plâns cu nasu-n pernă. Taică-meu se făcea că doarme. Mă vedeam la Bălcești, ucenic la cizmărie. Adio visuri, adio fumuri... ce profesor?... ce preot?...

A doua și-a treia zi am continuat probele. Am citit cu glas tare și intonație, am răspuns la gramatică, la istorie, la geografie. România devenise de curând rotundă ca banul, trebuia să știu de ce și cum, și-am știut. A venit apoi rândul

muzicii. Am prins corect cu urechea sunetele harmoniului, am reprodus întocmai melodiile propuse, am scos camertonul, am suflat și-am cântat *Înfloresc grădinile, ceru-i ca oglinda...* Era cântecul preferat de profesor, iar șmecheria cu camertonul el mi-o vânduse. „Destul, bravo, băiete!“ Voce cred că aveam, întrucât în anii după aceea am fost unul dintre soprani de nădejde în corul cel mare al Seminarului, condus atunci de Mircea Buciu.²

Am mai rămas câteva zile în așteptarea rezultatului. Diminețile eram în curtea Seminarului, după-amiezile, cu nostalgia Luncavățului și dulăul după mine, mă plimbam pe malul Oltului. Lângă un prundiș se făcea o răstoacă și, când soarele se-apelea spre Arhanghel, în apa-ncălzită, se zbenguia ciurda de mrene negre, leneșe. Dacă-ș fi fost la zătonul morii, ori lângă *Mărul sălcii*, ce mai baie, ce mai vânătoare!...

*

Și, în sfârșit, după încă și încă o dimineață, am văzut minunea: din cinci sute de candidați, numai douăzeci și cinci admiși, iar Dumitrescu D. Ion în fruntea listei. „Care-o fi ăla?... De unde-o fi?... Cine-o fi tat-său?... „E unu’ cu cireșele la pălărie, de prin Vâlcea, pe lângă Horez. Nu e fecior de popă...“ „N-o fi nepotul starețului?... N-o fi-mpins tat-său?“...

Zburau telegarii spre Oțeșani. Maică-mea nu se mai oprea din plâns, taică-meu a cântat toate troparele și-a citit *Psaltirea*. Eu am dormit două zile neîntors. Și, dup-o săptămână, am schimbat pălăria cu cireșele pe șapca de seminarist.³

Vineri 14 octombrie 1998

Azi e Vinerea Mare – „Îngroparea verii“ –, Cuvioasa Maică Parascheva, patroana lașilor.

La 14 octombrie se termina bălciul de la Răureni, început la 8 septembrie – de Sfânta Mărie mică. Aproape 40 de zile se vindea și se cumpăra în vestitul iarmaroc de pe malul Oltului. Veneau de peste Dunăre căruțe grele cu marfă de Gabrovo și Sтамbul, treceau poștalioanele brașovenilor Carpații, cu marfă nemțească, porneau sibienii pe valea Oltului și oltenii dinspre Strehaiia, Calafat și Craiova, soseau brăilenii și bucureștenii, la întâlnirea negustorească din fiecare toamnă. Geambași, samsari, toptangii, precupeți, coropcari, marchitani, boccegii, tolbași⁴ negustoreau într-un neînterupt vâlmășag de bazarlâc oriental. Rumeneau cărnurile-n frigări, sfârâia peștele pe cărbuni, clocoteau ciorbele, abureau mămligile cât roata carului, curgea țuca nouă și gălgâiau vinațurile, de la molanul stors pe loc, la crâmpoșia de Drăgășani. Forfoteau menageriile, panoramele, comédiile, se-ntreceau paiățele, circarii, lăutarii, chiuiiau românii ziua și noaptea...

Loc însemnat a fost răscrucea asta de drumuri olteană. Aici, chiar aici, au ieșit burii înaintea lui Traian, cu mesajul zgâriat pe ciupercă, aici, și nu la-

ntâmplare, a ales Matei Basarab vad de bâlci, aici a fost tabăra generalului Magheru...

Aici deshăma în fiecare toamnă tata-mare Mărin. „*Et ego fui hic*“, o noapte numai, și de-atunci îl port în inimă. Am mai zis-o. „Maimuțoiul Gioco“ mi-a fost unul dintre prietenii copilăriei. Era de pluș – o amintire din bâlci de la Răureni...

Miercuri 7 octombrie 1987

Ieri, către seară, îmi suna cineva la ușă, lung, nervos... Îi cunosc pe toți după cum sună: o dată – străinii, de două ori – madam Pâscă⁵, de trei ori – ai casei, de patru ori – madam Staicu⁶, de mai multe ori – Zamfir poștașul. Nu era niciunul. Era un sunet bizar, parcă tremura butonul sub deget. N-am deschis. M-am uitat prin ochean. Am văzut o femeie încăruntită, cu ochii ieșiți din orbite, părul în dezordine, îmbrăcată alandala, gata să mai sune o dată. „Cine e?“ „Eu.“ „Pe cine cauți?“ „Pe cine stă aici.“ „Și ce vrei cu el?“ „Să-mi dea cartea de muncă...“ „Nu-i acasă.“ „Da’ unde e?“ „În străinătate.“ „Când vine?“ „La primăvară.“ „Vreau cartea de muncă...“ „Unde-ai lucrat?“ „Nicăieri...“ A coborât încet scara, întorcând mereu capul. Când a ajuns la poartă, a rămas agățată de clanță... A stat un timp și-a plecat...

Presupun c-o pofteam să între: aș fi putut s-o lămuresc?... Dar dac-ar fi început să țipe?... Eram singur. Dar dacă auzeau vecinii și se strângeau să vadă ce se petrece?... Ce puteam să le explic? M-ar fi crezut?... „Cine știe ce poveste... maistrul ăsta...“ Dar dacă se pleoștea pe prag?... Dacă făcea o criză de epilepsie?... În definitiv, ce?... Nu s-ar fi putut întâmpla?... N-aș fi devenit victima unei întâmplări stupide?... Ascultați povestioara cu Popescu A. Marin:

Părintele Grigore era director cu vederi moderne. Seminaristii lui trebuiau să trăiască între oameni. În fiecare joi și duminică ne pornea la cinematograful Treceau atunci prin Râmnic toate filmele vechi și noi. Călăreau haiducii lui Igiroșanu⁷ pe deșelate printre stâlpii de telegraf, cu artiștii în sală, făceau cură de Ivan Mosjukin, Greta Garbo, Tom Mix, John Gilbert, Lon Chaney, Marlene Dietrich, Boris Karloff, Rudolf Valentino, Tarzan... Teatrul *Andreiani* era vopsit, dichisit, pe loji și benoare erau pictate ghirlande de trandafiri. Se mâncau semințe și se bea limonadă. Când, într-o scenă de amor, intervenea un sărut, sala participa sonor. Aici am auzit Corul cazacilor de la Don, pe Nicolae Buică⁸, pe Proșteanu⁹ și, pentru prima oară, pe George Enescu, acompaniat de Theodor Fuchs¹⁰. I-am primit la gară cu fanfara, i-am petrecut la hotel, am umplut sala. Seminaristii erau melomanii Râmnicului. Liceenii zurbageau pe Capela, normalistii erau izolați la marginea orașului, fetele nu ieșeau seara, comercialiștilor numai de concerte nu le păsa!

Într-o duminică, la film, ne-am așezat de o parte și de alta a coridorului dintre staluri, pe care negustorea un gavroș desculț, cu un coș de portocale: „Portocalelee, ia portocala, dulce portocala!“. Cum a făcut, că s-a-mpiedicat în dreptul lui Popescu A. Marin, a răsturnat coșul și-a-mprăștiat portocalele. Popescu A. Marin era băiat de popă de pe Amaradia. Înalt, sportiv, bine legat, cu

doi bujori în obraji, excelent la limba română, foarte bun la Omiletică. Predicile lui erau apreciate de enoriașii bisericii *Cuvioasa Paraschiva*, unde făceam practică. El era eroul întâmplării cu „Miluiește-mă, Dumnezeu!” Ne venise un profesor nou de Română, bun dascăl, dar străin de cele bisericesti. Într-o zi, la extemporal: „Scrieți, băieți, o compoziție liberă!” A. Marin a scris psalmul 50: „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale, șterge fărâdeleaga mea...” „Frumos, băiete, foarte frumos! Bravo! Ai condei, băiatule! Dă-i înaintea!”... Și, de atunci a rămas Popescu A. Marin cu reputația de condeierul clasei...

A căutat negustorașul de portocale pe sub scaune, le-a adunat, le-a numărat, iar a mai căutat, iar le-a numărat... Lipsea una. S-a oprit lângă A. Marin: „Dă-mi, domnule, portocala!” „Ce portocală?” „Dă-mi, domnule, portocala!” „N-am, mă, nici o portocală, uite, poftim!” „Dă-mi, domnule, portocala, hâ, hâ, hââ...” Trebuia să-nceapă filmul. Marusia pianota uvertura. Greta Garbo aștepta în culise. „Dă-mi, domnule, portocala!”

A intervenit un domn respectabil de lângă o cocoană cu cercei: „Mă, măgarule, dă portocala băiatului, nu vă e rușine de lichele!” Mișa, de-alături: „Ia-i, Nicule, numărul, ce te tocmești cu el?” Și, unde mi s-a sculat un maciste, l-a apucat pe A. Marin de guler și-a început să-l zgâlțâie: „Scoate, șefule, portocala, că te-arunc în ecran! Fir-ați ai dracu' de popi, că nu stați în mânăstirea voastră! Mangliți marfa oamenilor săraci!” S-a ridicat, în fine, Preda Antonescu, profesorul de matematică, spaima liceului, împreună cu grășana, „madam Preda”, el – bas profund, ea – soprană lejeră, cântau în corul lui Alecu Popescu, la Episcopie. „Na, mă, doi lei și cară-te! Lasă-ne să vedem filmul!... Cu voi, măgarilor, rezolv eu mâine! Am să vorbesc cu directorul să vă țină acasă!”...

Noroc că părintele Grigore... bunul părinte Grigore...

Duminică 2 martie 1986

Iarna asta m-a coclit, m-a lâncezit. Și nu e numai frigul, e claustrarea, lipsa străzii, a Grădinii, a cerului. Plictiseala cade plumb, peste buna dispoziție. Niciodată n-am simțit-o mai grea, mai apăsătoare. Cărțile și bricolajul n-o răzbesc. Aparatul de radio – mai puțin televizorul – ajută. Mi-a devenit un prieten pe care-l poftesc oricând la sindrofie. Răspunde prompt și nu sosește cu mâna goală. Mi-aduce vești despre oameni și evenimente, mă informează despre ce se mai petrece în lume, declamă, povestește și, mai ales, cântă – nu întotdeauna pe plac, dar de multe ori, da. Muzica e un panaceu contra multor angoase. Clepsidra se scurge mai pe nesimțite...

De astă dată, întorc butonul pentru o emisiune despre folclor. M-au interesat întotdeauna emisiunile despre „Folclor”, cum îi spuneam pe vremea studenției. Azi se cheamă „Etnomuzicologie”, iar când aud pe câte un „etnomuzicolog” cum se opintește în termenii din ce în ce mai pretențioși, mă intimidez văzând cât s-a disciplinat baza științifică a Folklorului, de la Bartok și Brăiloiu încoace, să zicem, până la Emilia Comișel...

Emisiunea de astăzi mă interesează pentru că e vorba despre „Ceremonialul de nuntă la români“. Poate am noroc s-ascult ceva inedit. Vorbitorul însă, nu e om de Etnomuzicologie. Ar putea fi un reporter de servicii, un sociologist de ocazie... Ritualul nunții nu e localizat nici pe Someș, nici pe Olteț, nici în Fundul Moldovei, nici măcar „în Carpați“; se petrece undeva, peste tot, e o generalizare didactică, bună pentru un ghid turistic. M-așteptam la *Bărbieritul ginerelei*, la *Dansul găinii*, la o *Horă a nunilor*, la o *Zoralie*... Aud doar *Taci, mireasă, nu mai plânge*, cu ofurile Mariei Lătărețu... Etnomuzicologizarea anunțată devine un pretext pentru tema expunerii: „Copilul“, rod al căsătoriei, consecință promptă a nunții, al cărei ceremonial n-ar avea nici un rost, nici un haz, fără recolta abundentă de prunci voinici – feți frumoși, feți logofeți, novaci, vrâncioi, ortaci și llene Cosânzene, pentru evghenizarea nației.

Vocea urcă, pledoaria se-ncălzește odată cui elogiul procreației și igiena gestației și lehzuziei, patosul se intensifică pe măsură ce noul născut merge la grădiniță, la școală, devine șoim, pionier, iar, după ce atinge punctul culminant, își prelungește vibrațiile peste o pauză expresivă și izbucnește într-un cor de voci mici:

„*Nea Alecu, nea Alecu*
Tunde oaia și berbecu“...

- toate opt strofele și-un refren, pe care nu-l știam: „e – e, iu – u, iu – u, e – e, iu – a, ia“...

„Știți voi, copiii, cine-a compus melodia asta?“ întrebă din fundul difuzorului o voce de profesoară. Tăcere. „Să vă spun eu: e de compozitorul Ioan Nelu Ionescu.¹¹ Dar aceste frumoase versuri!“... Tăcere. „Tot de el. A scris multe cântece – și muzică, și versuri. Voi ați cântat *Țuțuruc*?... Dar *Fluierîța-rița*?... dar *Pițigară-gară*?... dar *Cuțu-Cuțulică*?... dar *Beciu-Beciu, pac*?... Dar pe *Nea Gheorghîță*?... trebuie că-l știți: *Nea Gheorghîță-Tăvălug pune șoarecii la plug, bvă, bvă, bvă*... Se amesteca în jocurile copiilor: bătea țurca și mingea cu ei, alergau leapșa împreună, le ținea bazu, observa ce le place, învăța de la ei cum să fie muzicalizați“...

*

Nea Alecu mă face să zâmbesc. Mi-aduc aminte:

Se zvonise că Uniunea Compozitorilor plătește burse copiilor cu aptitudini muzicale, „talente deosebite, cu auz perfect și un început de educație instrumentală“. Și s-a pornit avalanșa solicitorilor. Unii veneau în Calea Victoriei, alții mă vizitau acasă. Nu știu de unde apăruseră atât de mulți copii-minune, iar, cum le plăcea să se facă mai mici cu un an-doi, hotărâsem să se prezinte cu actul de naștere. Mulți dintre muzicienii de azi, pianiști, violoniști, compozitori au beneficiat atunci de bursa Uniunii Compozitorilor.

Într-o duminică, pe la sfârșitul lui februarie, mi-au sunat la ușă patru musafiri: tatăl, mama, bunicuța și Simina. I-am poftit să intre, s-au dezbrăcat, și-au scos ghețele. În ciorapi verzi, cârlionțată, cu fundă roșie în vârful capului, Simina rostogolea doi ochi mici de veveriță. „Siminel, mamă, spune la domnu' cum te

cheamă. „Pe mine mă cheamă Simina Popescu.“ „Spune și câți ani ai.“ „Patlu ani jumate“... (Avea cu un an mai mult.) Domnu' Popescu era funcționar, iar doamna Popescu era casnică. Erau vecini de Grozăvești. Locuiau undeva, pe lângă Ciurel.

I-am așezat în jurul pianului. Bunicuța s-a cuibărit în fotoliu, a strâns picioarele sub capot și-a scos andreele: „Siminel, mămică, spune la domnu' ce cânti.“ „Eu cânt *Nea Alecu*.“ Picioarele pendulau în gol, mâinile tapau la întâmplare clapele albe și negre în ritmul melodiei, iar vocea mică îngâna strofă după strofă:

„Nea Alecu, Nea Alecu

Tunde oaia și belbecu;

Și belbecu tot zicea,

Nu mai tunde oaia mea!

E – e, iu – u, iu – u, e – e, iu – a, ia“...

Bunicuța se opri din andreele, tatăl mustăcea fericit, mama mi-arunca priviri înțepate: „Uite, domnule, cum mi-am făcut eu datoria pe lumea asta!“... „Vezi, Siminel mamă, ai sărit peste aia cu Cocoșu': *Și cocoșu' fără*...“ „Aaaa...“

Și cocoșu' fălă vină

Lupe cleasta la găină...

E – e, iu – u, iu – u“...

„Și-acum, spune lu' domnu', ce mai cânti?“ „Eu mai cânt *Tuțuruc*“...

Ascunsă după draperie, llinca a primit șocol. Avea atunci, de-adevărat, patru ani și jumătate. După ce-a plecat familia, s-a așezat furis la pian. Pendula picioarele, bătea clapele și fredona... „Da', de ce tunde Nea Alecu belbecu'?... „Pentru că era netuns.“ „Da', de ce nu-l ducea la flizel, cum mă duci tu pe mine?“... „Pentru că era băiat, nu era domnișoară ca tine...“ „Da', cum e aceea cu gutui?“... „Stai să-mi aduc aminte... Aaa, da: *Sare cioara din gutui, drept peste căciula lu'*... „Da', ce-i acela gutui?... Da', de ce-a spalt ou' la feleastă?“...

Da' ce, da' de ce, da' ce, da' de ce, până am luat-o într-o zi de mână și-am dus-o lolandei¹²... Iar de-atunci...

*

Nea Alecu mi-aduce aminte de soarta muzicii în învățământ. Biata noastră dexteritate, cu soră-sa caligrafia, cu frate-său desenul, cu vară-sa gimnastica, neamuri sărace, care se strecurau timid printre notabilitățile programei analitice!... Eu am învățat într-o școală unde muzica se ținea în cinste. Și pavugadele, și portativul se întreceau cu latina, cu elina, cu franceza, cu literatura, mai puțin cu trigonometria – dar ce mare carență intelectuală am simțit în viața mea fără trigonometrie?... E-adevărat că, în sectorul dexterităților, se încuibaseră destui improvizaiți, maniaci, ridicoli, în schimb, câți inimoși, vrednici și onorabili muzicieni erau reduși la modestie! „Maeștrii“ – nu „profesori“ – n-aveau dreptul să lase corijenți, nu participau la Consiliul profesoral, aveau leafă mai mică... Proscrisă la un moment dat timp de zece ani din învățământ, poftită apoi în fotoliu, la rând cu celelalte discipline, am crezut că s-a terminat cu segregatia... dar...

Sărmana noastră dexteritate...

Miercuri 22 aprilie 1987

Hora a-nceput astă-toamnă, când picături grele de ploaie și vântul rece amenințau la ferestre. Pornise crivățul fluierând în rafale, peste ultimele frunze. Iarna se apropia, fâlfâind cojoacele printre calcanuri și crengi goale.

În fiecare dimineață, afară. Lângă fereastra aburită, se-agăța de pervaz o păsăruică udă și-nghețată. Iscodea cu ochi de mărgele lumina dinăuntru și pe noi, cum sorbeam, cum înghițeam. Inimă de piatră să ai, și tot te-apucă mila... Am pus câteva firimituri lângă geam, dar păsăroiul nu le-a atins. A zburat și s-a întors cu o ceată de zbârliți. Într-o secundă, le-au disputat până la una. Apoi au rămas neclintiți în așteptare. Le-am pus și le-am mai pus, dar nu se săturau. Am înșurubat atunci în pervaz un recipient și-n fiecare dimineață musafirii de la geam serveau micul dejun odată cu noi. Nu după multă vreme, s-a adunat la praznicul flămânzilor un iarmaroc de păsărele – vrăbii, mierle, pițigoii, ciugulind pe-ntrecute tainul. Dar, dimineață după dimineață, cocoțați pe crengile forsythiei, ciuguleau mugurii timpurii de pe lăstari. Cum îndrăzneau un moț crud să scoată nasul la soare, un cioc lacom îl înghițea...

Iarna n-a fost grea, a fost numai lungă. Februarie se-mblânzise, dar martie ne-a frecat mai abitir ca ianuarie. Au trecut Floriile, a trecut Paștele, trece și Sfântul Gheorghe, numai iarna, ca o boleșniță înfiptă-n oase, nu trece. Și totuși, șchiopa, șchiopa, vine primăvara. Am scăpat de lapovițe, nu mai șuieră crivățul... floricele pe câmpii... În grădina mea, trandafirii învie, hortensiile înfrunzesc, iasomia se pregătește, numai forsythia rămâne mută, inertă... Aștept în fiecare dimineață să clipească din ochișori, și nu clipește... S-au aprins lujerii galbeni pe gardurile vecinilor, râd tufele vesele în Grădina Botanică, numai la mine, nu. Altădată, cum se petrecea omătul, mugurii dădeau buzna în întâmpinarea soarelui. Când pământul se zvânta și-un vântișor de miazăzi îi îmbia, ciucurii galbeni făceau explozie. Aurul strălucea în pânza cerului albastru și trecătorii se opreau, admirându-l.

Anul ăsta nici de-nfrunzit nu e nădejde. Mândra mea forsythia agonizează. În loc de lujerii mustoși, suflă vântul printre surcele negre care așteaptă foarfeca. Și-atunci?... Atunci, dragile mele păsăruici, de-acum înainte, aranjați-vă micul dejun în altă pensiune. De firimiturile mele v-ați șters pe cioc! Ori cu floricele, ori cu păsărele, cu amândouă deodată văd că nu se poate. Fiecare pasăre, fiecare floare cu legea ei. Eu am comis de astă-dată o fărădelege...

Sâmbătă 24 septembrie 1988

A murit Florica Hociung¹³, sculptorița. Artistă sensibilă, de bun meșteșug, a sculptat pentru Uniunea Compozitorilor un Enescu, un Anton Pann, o Marie Tănase. Între muzicieni, se bucura de stimă, pentru caracterul deschis, nesofisticat, și o perfectă colegialitate. Portretul lui Enescu a plăcut destul și l-am așezat, ca o emblemă, pe fundalul Aulei Palatului Cantacuzino, transformată în sală de muzică și de reuniuni profesionale. Cu gândul la bronzul în care trebuia să

fie turnat, am plasat ghipsul pe un soclu înalt, de unde prezența muzicianului impunea respect peste activitățile care se desfășurau sub privirile lui. Era un Enescu hieratic, senin, esențializat, în meditație, altceva decât bustul lui Anghel¹⁴. A stat mulți ani la locul de prestigiu, în casa muzicii românești, până-ntr-o zi când, înșfăcat de pe soclu, a fost aruncat după scenă, iar de-acolo...

Aceeași soartă a avut-o întreaga colecție de portrete, ilustrând pleiada celor mai de seamă muzicieni români, opere și capodopere semnate de Anghel, Han, Jalea, Medrea, Onofrei, Milița Petrașcu, Fritz Storck, Murnu, Florica Hociung, Vlasiu, Irina Codreanu... Cum nu fuseseră încă turnate în bronz, or fi zăcând pe undeva, deteriorate, dacă n-au fost făcute bucățele. Despre socluri, am aflat că servesc pentru organizarea de expoziții ocazionale.

Desigur că gloria muzicii românești e mai nepieritoare decât bronzul – *aere perennius* – dar, oricum...

Vineri 11 iulie 1986

„*Sic transit gloriam mundi*“, mi-a zis tov. Burtică¹⁵, când a fost să nu mai fiu președinte.

„*Gloria mundi*, tov. Burtică...”

„Da, ca ce?...“

„Pentru că...”

„Eu nu mi-am mai scrântit capu’ cu mofturi de-astea, și...”

„*Turpe habetur latine nescire! Turpe*, tov. Burtică!...”

N-a mai avut vreme să mă-ntrebe ce bolborosesc, fiindcă tocmai ajunsese la Uniune. Iar eu, care știam că „e ridicol să vorbești latinește înaintea neștiutorilor” și că „*borea flate, ne arata, ne semen*“, am tăcut și n-am mai adus vorba: „*desinit in piscem*...”

Maestră a eleganței neîntrecute și a conciziei, cu „*multum in parva*“, „*multa paucis*“, „*non multa, sed multum*“, „*non numero, sed pondere*“, „*paucis et prudenter*“, „*pauca sed matura*“, sublima limbă latină ar trebui să vegheze nu numai lângă pana fiecărui scriitor, ci în toate împrejurările, când cineva apucă în mână condeiul. Ea poartă-n frunte steaua divină, nu numai pentru felibrii lui Vasile Alecsandri și pentru urmașii Romei, nu numai pentru Inochențiu Clain, Gheorghe Șincai și Petru Maior, și nici numai pentru mine, care am avut norocul s-o-nvăț odinioară în școala de sub Capela, din Râmnicul copilăriei. Latina limbă poartă-n frunte, de două mii de ani, steaua divină, pentru întreaga gintă și cultură omenească, lucind mai departe prin timpii seculari, cât vor trăi, cât vor gândi, cât vor vorbi și vor scrie oamenii pe acest pământ!

Am început-o din prima clasă, după tradiția și obiceiul vremii, cu *Novum Testamentum cum Psalmi Davidis*, Cornelius Nepos, dicționarul lui Nădejde și gramatica lui Bujor și Chiriac. Era o metodă excelentă, pe care aș recomanda-o și astăzi, dacă m-ar întreba cineva. Entuziasmul pentru graiul strămoșilor se-nțețea atunci în România Mare. În mândrele piepturi ale nepoților lui Traian se stârnișe o frenezie medievală în jurul limbii latine: *conversam, scandam, recitam*, puțin lipsea să ne-ntrebăm dacă rațele lui Cicero măcăneau *hac, hac* sau *quam, quam*. În

școala noastră coexistă, în grup mai restrâns, și partida eliniștilor. Alfabetul și scrierea vechilor greci erau diferite, gramatica încălțită (mai puțin decât cea latină), dicționarul mai voluminos, pasiunea lor mai neînțeleasă. Îi apostrofăm cu vorbele lui Laocoon către troienii adunați în jurul calului de lemn: „*timeo Danaos et dona ferentes*“... Când loveam însă diapazonul, *Gaudeamus igitur* răsuna din toate vocile laolaltă. Exultam cu tinerețea și treceam nepăsători peste „*nos habebit humus*“...

Novum Testamentum ex interpretatione Theodori Bezae era tipărit în format mic, cu litere mărunte, iar dicționarul lui Nădejde era gogeamite cartea de 700 de pagini, pe trei coloane, în care cuvintele erau imprimate cu litere grase, negre. Le-am găsit pe amândouă printre relicvele păstrate. De le-ați vedea cum arată!...Dicționarul era însă cel mai solicitat. În fiecare dimineață, la sfârșitul meditației, trebuia să dăm socoteală de cele cincisprezece cuvinte, distribuite în porții zilnice. După Cornelius Nepos, s-au perindat la rând Caesar, Cicero, Tacit, Ovidiu, Tit-Liviu, Virgiliu, Horațiu, Quitalian, Tertulian, Ieronim, Augustin, Lactanțiu... Numai *Novum Testamentum* și dicționarul lui Nădejde nu s-au clintit. De pe băncile Seminarului din Râmnic au urcat atunci treptele universitare latiniștii Nicolae Barbu¹⁶, Nicolae Marinescu, Ion Barnea, colegul meu.

Latina e limba verbelor, a acțiunii, a faptelor. Vorba ei e ca aluna: când o spargi, găsești înăuntru sâmburele. Forța romană, bărbăția, inteligența, realismul, logica, diplomația, toate sunt concentrate în limbă. Precizia, claritatea, simplitatea stau laolaltă cu finețea și rafinamentul. Latina literară clasică e mai muzicală decât toate limbile moderne, iar conciziunea ei a ajuns proverbială. Exprimarea scurtă, cu forme eliptice, concentrate, îmbracă „*luce clarior*“ gândirea: „*cadentia sidera somnos*“, „*intelligenti pauca*“, „*ore rotunde*“, „*ex ungue leonem*“, „*ubi Gaius, ego Gaia*“, „*asinus asinum fricat*“, „*sine Bacho, Venus friget*“, „*ab ovo ad male*“, „*et in Arcadia ego*“, „*homines virtute, non fortuna*“ – că nu mă mai opresc –, le adaug printre celelalte multe, pe care le știe toată lumea... Dar, mai frumos mi se pare scris pe un fronton tombal: „*uxorem vivam voluptas, defuncta religio*“...

Ca să te exprimi însă concis și cu miez, nu e ușor. Ai nevoie de spirit lucid, de talent și de timp. Pe o singură coardă nu cântă decât virtuozii... Rupe deci coala-n patru și anevoiește-te să cuprinzi într-un sfert ce-ai fi vrut să scrii pe-o foaie-ntreagă, lepădând cele de prisos și adăugând numai cele lipsă. Poate astfel, fabricanții de ode antice în kilometri...

Din cei două mii de ani care ne despart de Virgiliu și Horațiu, șaiszeci s-au scurs de când cu *Novum Testamentum* și dicționarul lui Nădejde. *Consecutio temporum, oratio recta, oratio obliqua, sinereza, diereza, sistola și diastola*, trocheii, iambii, dactilii, hexametrii sunt de-acum departe... „*Labuntur anni*“, o, bătrâne... „*fugit irreparabile tempus*“... și-ar fi prea târziu s-o iau de la-nceput!... „Dacă romanii ar trebui să-nvețe latina, n-ar mai avea vreme să cucerească lumea“...

S. D. P.

Salutem dicit plurimam

NOTE

1. **Boier Niță Prodescu** – strămoș al familiei noastre, om înstărit, cultivat și călătorit prin Europa (sec. XIX).
2. **Mircea Buciu** (n. 1907, com. Donzești-Tărtăsești, Jud. Vâlcea – m. 1970, București) – cântăreț de operă (bas), lied/oratoriu, muzică populară, profesor. Studii la Seminarul Teologic din Râmnicu-Vâlcea (1921-1929).
3. **Ion Dumitrescu** a urmat cursurile Seminarului Teologic din Râmnicu-Vâlcea între anii 1925-1933.
4. **Geambaș** – persoană care vinde cai sau mijlocește vânzarea cailor; **samsar** – mijlocitor în afaceri negustorești; **toptangiu** – negustor angrosist; **coropcar**, **tolbaș** – negustori ambulanți; **marchitan**, **bocceagiu** – negustori ambulanți de mărunțișuri (pânză, ace, ață etc.).
5. O vecină (Ștefania Păsat, poreclită madam Pâscă), figură pitorească, apare de multe ori în paginile de amintiri.
6. O altă vecină.
7. **Horia Igiroșanu** (1896-1960) – regizor, producător; animator al vieții cinematografice, realizator al primelor filme de aventuri pe fundal istorico-folcloric.
8. **Nicolae Buică** (1855-1932) – violonist și dirijor.
9. **Jean Proșteanu** (1888-1948) – violonist, renumit pentru virtuozitatea sa.
10. **Theodor Fuchs** (1873-1953) – compozitor, pianist și critic muzical.
11. **Nelu Ioan Ionescu** (1906-1976) – compozitor, folclorist, dirijor și profesor.
12. **Iolanda Zaharia** (n. 1902 – m. 16 septembrie 1990, București) – pianistă și profesoară. De origine italiană (Zorio), a fost pianista Orchestrei Radio din București. Pianistă de muzică de cameră, colaboratoare a tenorului Constantin Stroescu. Admirabilă profesoară pentru copii; printre elevii ei se mai numără Tudor Dumitrescu, Șerban Nichifor, Oana Velcovici, Viorel Crețu, Ioana Thomasz ș.a.
13. **Florica Hociung** (1911-1988)
14. **Gheorghe Anghel** (1904-1966). Bustul se află în colecția Muzeului Național „George Enescu“.
15. **Cornel Burtică** – figură sinistră a ierarhiei de partid, mâna dreaptă a Elenei Ceaușescu în organizarea unor „acțiuni culturale“ murdare; a fost artizanul înlăturării samavolnice a lui Ion Dumitrescu de la conducerea Uniunii Compozitorilor, în februarie 1977.
16. **Nicolae Barbu** (n. 1909, Cârstănești, Vâlcea - ?) – filolog, prof. univ. la București.

Text stabilit și note de ILINCA DUMITRESCU